

CAMPHILL VOKSENUTDANNING

Yrkesrettet utdanning etter videregående skole for unge voksne med utviklingshemming

PLAN FOR UTDANNINGEN

STEINERPEDAGOGISK UTDANNING

TILRETTELagt AV CAMPHILL LANDSBYSTIFTELSE,

JANUAR 2019

INNHALDSFORTEGNELSE

Innholdsfortegnelse.....	ii
DEL 1. INNLEDNING	1
Presentasjon av utdanningen	1
Behov og relevans.....	1
Utdanningens verdigrunnlag.....	1
Antroposofi og steinerpedagogikk.....	2
Salutogenese og koherens.....	3
Kvalifisering, sosialisering, subjektivering	3
Fagprofil og organisering av utdanningen	4
Lærested.....	4
Internasjonale perspektiver.....	4
Fire emnegrupper	5
Læringsutbytte.....	6
Veiledning.....	7
Vurdering	7
Arbeids- og undervisningsformer.....	8
DEL 2. PLAN FOR EMNEGRUPPENE.....	9
Emnegruppe 1 – Kommunikasjon og samhandling – KOS.....	9
Emnegruppe 2 – Kultur og identitet - KULI	11
Emnegruppe 3 - Dagliglivets aktiviteter – ADL.....	13
Emnegruppe 4 - Yrkesrettet opplæring – YRO	14
Emne 1: Mangfold i yrkeslivet. Veien til en yrkesidentitet	15
Emne 2: Produksjon	16
Emne 3. Læringsprosesser.....	17

DEL 1. INNLEDNING

PRESENTASJON AV UTDANNINGEN

Camphill voksenutdanning er en steinerpedagogisk utdanning som er utarbeidet og tilrettelagt av Camphill Landsbystiftelse. Utdanningen er et tilbud til unge voksne med utviklingshemming som er ferdig med videregående skole. Utdanningen går over fem år og tilsvarer tre års heltidsutdanning. Lærested er Camphill-virksomhetene i Norge, eller samarbeidende virksomheter. Utdanningen fører fram til et kompetansebevis som viser individuell måloppnåelse i forhold til denne utdanningsplanen. For noen kan utdanningen i tillegg inkludere deler av fagbrev.

Etter avsluttet utdanning kan kandidatene søke ulike arenaer for sitt yrkes- og voksenliv. Noen vil ønske å leve i en av Camphill-virksomhetene, mens andre vil søke bo- og arbeidssted gjennom kommunale eller andre instanser.

Camphill Landsbystiftelse står ansvarlig for utdanningen.

BEHOV OG RELEVANS

Camphill voksenutdanning ivaretar utviklingen av den enkeltes evner gjennom en tilrettelagt utdanning. Mål for utdanningen er at deltakerne, heretter kalt kandidatene, oppnår arbeids- og yrkesdyktighet. I tillegg legger utdanningen opp til at kandidatene så langt som mulig oppnår de nødvendige ferdigheter til å håndtere sitt eget liv som voksen.

Det er en stor overgang i livet å endre status fra barn til voksen, fra elev til arbeidstaker. Å etablere seg som voksen handler for mange om å finne seg et arbeid, stifte familie og å få seg egen bolig. For unge med utviklingshemming arter oftest voksenlivet seg ganske annerledes. Utdanning og individuell veiledning i tidlig voksenalder har stor betydning for at personer med utviklingshemming kan komme inn i varig arbeid og etablere et godt og mest mulig selvstendig voksenliv.

Camphill voksenutdanning har sterkt fokus på arbeidstrening og yrkesutdanning. En voksen identitet er karakterisert av autonomi og trygghet på eget ståsted. Dette fordrer både en sosial og en viss økonomisk selvstendighet. Arbeid er en måte å bli selvstendig på, det gir tilhørighet, samtidig som det gir en mulighet til oppnå den grunnleggende integriteten der er å kunne bidra og yte sitt til omgivelsene. Funksjonsnedsettelse og manglende mulighet til å finne et ståsted og å gjøre et arbeid, kan oppleves som et tre-dobbelt stigma. Utdanningen møter disse utfordringene på en proaktiv og kreativ måte. Kandidaten vil få veiledning i denne prosessen, og etter endt utdanning vil kandidaten ha tatt viktige skritt inn i voksen status i forhold til uavhengig bosituasjon og sosial og yrkesmessig kompetanse.

UTDANNINGENS VERDIGRUNNLAG

Den femårige utdanningen bygger på et etisk syn på kunnskap, der bærekraftighet og respekt for mangfoldet av kulturer og livssyn står sentralt. I utdanningen møtes forskningsbasert viten og erfaringsbasert kunnskap med praktiske og teoretiske refleksjoner. Ved forståelse og innsikt i unge voksnes utvikling og av ulike funksjonshemninger bestreber utdanningen seg på å skape et tilrettelagt læringsmiljø hvor kandidaten blir helhetlig ivaretatt.

Tre viktige elementer i utdanningens verdigrunnlag er beskrevet nedenfor:

ANTROPOSOFI OG STEINERPEDAGOGIKK

Utdanningen arbeider ut fra steinerpedagogiske verdier og metoder. Steinerpedagogikken er utviklet etter ideer og impulser fra den østerrikske filosofen, pedagogen og grunnleggeren av antroposofien, Rudolf Steiner (1861 – 1925).

I antroposofien beskrives mennesket som bestående av legeme, sjel og ånd. Legeme og sjel kan ha sine svakheter og utfordringer, men den åndelige kjernen er frisk hos alle, også når den hindres i å vise hele sitt potensial. Slik oppstår et menneskebilde som tilkjenner alle mennesker noe unikt og likeverdig ut over de iakttagbare evner og ferdigheter. Dette er en sentral tanke i Camphillvirksomhetene i Norge, som driver sosialterapeutisk arbeid i bo- og arbeidsfellesskap med mennesker med psykisk utviklingshemming.

Camphill voksenutdanning bygger på samme sentrale tanke. Utdanningen tar i bruk sosialterapeutiske arbeidsmåter i kandidatenes bofellesskap og for deres deltakelse i virksomhetenes kulturliv og sosiale liv. Steinerpedagogiske arbeidsmåter tas i bruk i utdanningens læringsaktiviteter.

Steinerpedagogikken er en helhetlig pedagogikk som bestreber seg på å styrke og sosialisere et ungt menneske på en slik måte at det i voksen alder kan forholde seg til verden ut fra egen trygghet, selvstendig dømmekraft, kunnskaper og personlig initiativ. Den bærende idé i Steinerpedagogikken kan kortfattet sies å være troen på det enkelte menneskets uendelige muligheter. Antroposofien utgjør et bakteppe og inspirasjonskilde for pedagogikkens metodiske, didaktiske og holdningsmessige utforming og er ikke del av innholdet i utdanningen. I forhold til religiøsitet og livssyn er steinerpedagogikken uavhengig og konfesjonsfri.

Steinerpedagogikken ser ingen motsetning i en intensjon om å ta vare på det mest individuelle i hvert menneske og samtidig innrette pedagogikken mot de kår og forventninger som møter et ungt menneske i dagens samfunn. Både sosialiseringen og tilegnelsen av kunnskap og ferdigheter som fordres i samfunnet, er nødvendige elementer på vei til voksen identitet og selvstendighet.

Basert på synspunktene ovenfor vil utdanningen være en medhjelper og en inspirasjonskilde slik at det unge menneskes individualitet og personlige egenart, skal få så gode utviklings- og vekstvilkår som mulig.

Et annet utgangspunkt i steinerpedagogikken er en tilrettelagt, engasjert og variert læringsform som inkluderer ro og tid for fordøyelse og øving. Lærestoff, på det individuelle, sosiale eller yrkesrettede plan blir kunstnerisk-kreativt bearbeidet på ulike måter, blant annet med dramaøvelser, billedkunstøvelser, musikk og bevegelse. Kunstfagene danner en bro mellom yrkesfagene og den personlige utviklingen og er derfor et element gjennom hele utdanningen. Utdanningen vektlegger at arbeid og læring er en prosess som behøver modningstid. Sentralt står bestrebelsen på å få fag og ulike aktiviteter til å henge sammen og skape sammenheng.

Steinerpedagogikken er internasjonal. Dette gir utdanningen mulighet for kultur- og kunnskapsdeling på tvers av kontinenter og landegrenser.

SALUTOGENESE OG KOHERENS

Salutogenese og koherens er begreper som er sentrale for utdanningen, slik de er utviklet av sosiologen Aaron Antonovsky¹. I motsetning til patologien, som vektlegger årsaker til sykdom, har teorien om salutogenese fokus på hva som styrker god helse og gir mennesker økt mestring og velvære.

Salutogenesens forutsetninger bygger på et aktivt samvirke av tre faktorer, som til sammen kan åpne for en erfaring av sammenheng, koherens:

- Forståelighet,
- Meningsfullhet,
- Håndterbarhet.

Utdanningen ønsker å ivareta forståelighet, meningsfullhet og mestringsmuligheter i alle ledd og prosesser. Dette gjelder i de sosiale aktiviteter, i yrkesopplæringen så vel som i kulturlivet. Utdanningen legger særlig vekt på meningsfullhet, som kan styrke det unge menneskets evne til å nyttiggjøre sine ressurser og muligheter.

KVALIFISERING, SOSIALISERING, SUBJEKTIVERING

Camphill voksenutdanning ser individuell utvikling og samfunnets behov som likeverdige utgangspunkt for utdanning. Professor i utdanningsvitenskap Gert Biesta² viser til tre funksjoner utdanning har for at hver og en kan delta i og bidra til samfunnet. Utdanningens tre samfunnsfunksjoner er kvalifisering, sosialisering og subjektivering. De tre åpner perspektiver på *“hvordan vi kan bli et handlende og ansvarlig subjekt”*³.

Den første samfunnsfunksjonen er kvalifisering. Utdanning bidrar til å tilgjengeliggjøre kunnskap og å dyktiggjøre evner som studenten trenger for å utføre arbeid som dekker behovene som viser seg i samfunnet.

Camphill voksenutdanning har som formål å veilede unge voksne med utviklingshemming i utvikling av evner og ferdigheter som kan muliggjøre et yrkesaktivt voksenliv. I utdanningen viser kvalifiseringsprosessen seg i tilrettelagte gjennomskuelige arbeidsprosesser, der kandidaten har muligheten til å praktisere et framtidig yrke. I tillegg bidrar utdanningen til å oppnå ferdigheter som er nødvendig for et så selvstendig voksenliv som mulig.

Den andre samfunnsfunksjonen er sosialisering. Den handler om hvordan eleven kjenner til, innlemmes i og kan videreføre de eksisterende sosiale, politiske, kulturelle, religiøse og yrkesmessige former som samfunnet identifiserer seg med. For en utdanning dreier det seg for eksempel om å lære seg å omgås andre mennesker med respekt og å kjenne til skrevne og uskrevne sosiale omgangsformer som er gode å ta med seg inn i voksenlivet. Det dreier seg om myndiggjøring og å lære seg å leve i samfunn med andre.

1 Antonovsky, 1979, Antonovsky, 1987

2 Biesta 2014, s. 175

3 Biesta, 2015, s.194

Camphill voksenutdanning har som formål å veilede og gi rom for at kandidatene øver sosial kompetanse i interaksjonen mellom alle, i kandidatfellesskapet, i naboskapet, i forhold til familie og til det øvrige samfunnet. Sosialiseringprosessen blir ivaretatt ved at kandidatene får mulighet til å utvikle seg sammen med andre i samme situasjon. Utdanningen følger dette også opp gjennom samtaler, forskjellige former for kurs og gruppearbeid, innføring og deltagelse i kulturbegivenheter og merkedager i tillegg til innføring i samfunnskunnskap.

Den tredje samfunnsfunksjonen som utdanning kan bidra til, er subjektivering, som er knyttet til utvikling av evne til frihet og autonomi.

Camphill voksenutdanning har som formål å muliggjøre en selvrealisering for den enkelte kandidaten gjennom veiledning og tilrettelegging for en subjektiveringsprosess. Den enkelte blir derfor tildelt en mentor som har et spesielt blikk på individuelle prosesser som kandidaten gjennomgår.

FAGPROFIL OG ORGANISERING AV UTDANNINGEN

LÆRESTED

Lærested for utdanningen er Camphill-virksomhetene i Norge, eller samarbeidende virksomheter. Kandidatene bor i husfellesskap med sine medelever, og noen av lærerne bor også i miljøet. Når lærestedet er i en av Camphill-virksomhetene, er kandidatene i tillegg integrert i det sosialterapeutiske landsbysamfunnet med andre mennesker i alle aldre og med ulikt funksjonsnivå. I landsbyen er det et mangfold av verksteder og arbeidsoppgaver i tillegg til mange sosiale og kulturelle aktiviteter som kandidatene kan delta i. Kandidatene og lærerne pulserer mellom bomiljøet, timeplanfestete læringsaktiviteter og deltakelse i landsbylivet. Alle tre arenaer bidrar til å oppnå målene for utdanningen. Dersom en kandidat skal ha et annet lærested enn en av Camphill-virksomhetene, avtales det hvordan de tre læringsarenaene kan ivaretas på andre måter.

INTERNASJONALE PERSPEKTIVER

Tilsvarende steinerpedagogiske utdanninger finnes i USA og i europeiske land. Alle arbeider etter grunnleggende helhetlige perspektiver på læring, en gjennomarbeidet forståelse av unge voksnes utviklingsbehov og bærekraftig utvikling. Utsveksling av kunnskap og erfaringer på tvers av landegrensene og kulturer kan derfor styrke utdanningens evne til å bli et stadig bedre tilbud i et kulturelt mangfoldig norsk samfunn. Internasjonale perspektiver er del av Camphill voksenutdanning på følgende måter:

- Internasjonale og globale aspekter inngår i fagene
- Flerkulturelle og flerspråklige dimensjoner vektlegges
- Relevante samarbeidsavtaler utvikles med tilsvarende utdanningsinstitusjoner
- Bruk av utenlandske gjestelærere og mulighet for utenlandspraksis

FIRE EMNEGRUPPER

Camphill voksenutdanning er bygget opp rundt fire emnegrupper som er gjennomgående i alle fem utdanningsår: Kommunikasjon og samhandling, Kultur og identitet, Dagliglivets aktiviteter og Yrkesrettet opplæring. Utdanningen er en treårig heltidsutdanning fordelt på fem år. En langsommere progresjon enn ved heltidsutdanning gir kandidatene tid og rom for å konsolidere læreeinnhold, øve ferdigheter og bygge opp kompetanse.

I 1. og 2. utdanningsår er de fire emnegruppene likestilt hva gjelder tidsbruk og fokus. I 3. – 5. år ligger hovedvekten på den yrkesrettede opplæringen. Yrkesfaglig opplæring og andre emnestudier støtter hverandre gjensidig gjennom alle fem år.

Utdanningen er basert på tilpasset opplæring innenfor rammene av denne planen. Det avtales tilpassete læringsmål for hver kandidat i hvert emne, i tillegg til det generelle læringsmålet som er deltakelse i de angitte læringsaktivitetene. Hvert utdanningsår avsluttes med kvalitative oppsummeringer og skriftlige evalueringer. Det avsluttende kompetansebeviset viser den samlede måloppnåelsen, med særlig vekt på yrkesopplæringen. For noen kandidater kan det være aktuelt å integrere arbeid med fagbrev/deler av fagbrev i utdanningen.

EMNER I DE FIRE EMNEGRUPPENE

KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING (KOS)

JEG OG DE ANDRE

- Emne 1: Samtalekultur, sosialisering i nærmiljøet – bo- og arbeidsfellesskap
- Emne 2: Samhandling
- Emne 3: Samfunnskunnskap, å forstå hvordan samfunnet fungerer
- Emne 4: Kommunikasjon; meg selv og de andre, individ og samfunn

KULTUR OG IDENTITET (KULI)

DELTA, BIDRA, VELGE, FORDYPE OG SKAPE

- Emne 1: Allmenn deltakelse i kulturelle aktiviteter
- Emne 2: Delta i og bidra til kulturelle aktiviteter
- Emne 3: Finne fram til egen uttrykksform/interesse
- Emne 4: Skape kultur for andre

DAGLIGLIVETS AKTIVITETER (ADL)

MEG SELV, MIN VERDEN, MITT LIV. MINE DRØMMER, MIN FRAMTID

- Emne 1: Kropp, identitet og seksualitet
- Emne 2: Hjem, mat og helse
- Emne 3: Personlig økonomi

YRKESRETTET OPPLÆRING (YRO)

- Emne 1: Mangfold i yrkeslivet. Veien til yrkesidentitet
- Emne 2: Produksjon
- Emne 3: Læringsprosesser

LÆRINGSUTBYTTE

Utdanningen kvalifiserer til mestring og ferdigheter innenfor et valgt fagområde/yrke basert på individuelle muligheter. Kandidaten opparbeider en bredde av kunnskaper, ferdigheter og kompetanse for å håndtere eget liv. Han/hun tar del i en kulturell allmenndannelse som vil bidra til trygghet og trivsel i sosiale sammenhenger og i samfunnet for øvrig.

UTDANNINGEN SKAL KVALIFISERE TIL:

- Livsmestring og håndtering av eget liv
- Sosial kompetanse
- Dyktighet innen valgt fagområde, i verksteder, butikker, kafeer, bakeri, gartneri, gårdstell med mer, i sitt framtidige arbeidssted, basert på individuelle muligheter
- Innsikt i egen læring og utvikling, faglig, sosialt og personlig

Samlet læringsutbytte definert som kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse må ses i sammenheng med de tilpassete læringsmålene som et gjennomgående prinsipp.

KUNNSKAP

BASERT PÅ INDIVIDUELLE MULIGHETER HAR KANDIDATEN

- kunnskap om materialer, verktøy/hjelpemidler og arbeidsprosesser i det valgte yrkesområdet
- kunnskap om håndtering av eget liv
- kunnskap om rettigheter og plikter som voksen
- kunnskap i matematikk, norsk, kunstfag, teknologi og samfunnskunnskap

FERDIGHETER

BASERT PÅ INDIVIDUELLE MULIGHETER KAN KANDIDATEN

- planlegge og utføre arbeidsprosesser i det valgte yrkesområdet
- bruke og vurdere verktøy/hjelpemidler til ulike arbeidsoppgaver
- reflektere over eget arbeid under veiledning
- ta ansvar for oppgaver knyttet til mat, klær, hygiene, renhold
- planlegge og gjennomføre ulike typer oppgaver, alene og i samarbeid med andre
- anvende enkel teknologi og medier på en hensiktsmessig måte
- identifisere, i samarbeid med relevante instanser, egne behov og kunne iverksette nødvendige tiltak

GENERELL KOMPETANSE

BASERT PÅ INDIVIDUELLE MULIGHETER KAN KANDIDATEN

- vise innsikt i yrkesetiske problemstillinger
- planlegge og gjennomføre varierte arbeidsoppgaver over tid, alene og sammen med andre
- delta i og bidra til kulturaktiviteter
- bruke sine kunnskaper og ferdigheter i norsk, matematikk og teknologi
- reflektere over bærekraftig utvikling og demokratisk deltakelse
- identifisere egne lærings- og utviklingsbehov under veiledning

VEILEDNING

Individuell veiledning og faglig oppfølging av en mentor er en viktig del av Camphill voksenutdanning. Mentoren ledsager de unges utviklingsprosess og profesjonsutvikling. Både faglige og personlige aspekter i utdanningen inngår i veiledningsforholdet. Regelmessige veiledningssamtaler hører med til den obligatoriske opplæringen. Utover dette kan kandidaten be om møte med sin mentor eller sin ansvarsgruppe⁴ etter behov.

En intensjon med veiledningen er at kandidatene får øvelse i å se seg selv og sin virkning på andre. Evnen til egenrefleksjon og til å ta imot korrektur er viktig for å håndtere eget liv og ivareta en voksen identitet. Veiledning er knyttet både til yrkesutdanningen og til veiledningen av personlige spørsmål og veien videre etter siste studieår.

VURDERING

VURDERING FOR LÆRING

I løpet av utdanningen brukes ulike vurderingsmåter som kontinuerlig vurdering for læring. Vurderingsmåtene tilpasses kandidatens mulighet, fagets innhold, oppgaver samt ulike arbeidsmål og arbeidsformer.

VURDERING AV ARBEIDSMÅL

Et sentralt element i utdanningen er kravet om tilstedeværelse i de planlagte læringsaktivitetene. Tilstedeværelse og deltakelse er et gjennomgående felles arbeidsmål.

Til hver emnegruppe i løpet av et utdanningsår er det i tillegg knyttet individuelle arbeidsmål som skal godkjennes for å bestå emnet. Arbeidsmålene fastsettes i samarbeid mellom mentor og kandidaten og eventuelt andre relevante instanser. Arbeidsmål kan omfatte muntlige og eventuelt skriftlige oppgaver, teoretiske, praktisk-pedagogiske og kunstneriske oppgaver. Ved behov kan kandidaten gjenta oppgaver, eller arbeidsmålene kan revideres i løpet av året. Ved stort fravær gjøres avtale om gjentak, eller ekstra oppgaver. Faglærer, eventuelt verkstedleder, har ansvar for at det gis læringsrettet vurdering av måloppnåelse for hvert år.

Kunstfagene maling/tegning/form, språklige øvelser, musikk og bevegelse er obligatoriske deler i emnegruppene. Kunstfagene øves og gis læringsrettet vurdering. Måloppnåelse i kunstfag prøves gjennom små portaloppgaver som er tilrettelagt utfra kandidatens potensialer. Faglærer gir mer detaljert informasjon og er ansvarlig for vurderingen.

VURDERING AV YRKESOPPLÆRINGEN

Veiledet yrkesrettet opplæring er en obligatorisk del av utdanningen, med særlig vekt i de tre siste årene av utdanningen. Organisering, ansvarsforhold og mål for yrkesopplæringen framgår av fagplanen. Det legges vekt på veiledning og vurdering for læring underveis i utdanningen. Yrkesfaglærer vurderer om

⁴ **Ansvarsgruppe-møte:** Ansvarsgruppemøte er en arbeidsform der alle instanser som er involvert i eleven møtes. Deltagere på møtet er: eleven, pårørende, lærere, og saksbehandler i kommunen. I tillegg kan det noen ganger være ekstra inviterte enn den faste gruppen, som for eksempel kan være; verge, sykepleier eller lege. Eleven og lærerne forberede en skriftlig og muntlig rapport til hvert møte. Møtet kan avholdes etter behov, men skjer vanligvis en eller to ganger i året.

kandidaten oppfyller målene som er fastsatt og gir endelig vurdering i forhold til kandidatens individuelle muligheter.

ORGANISERING AV VURDERINGEN

Ved avslutningen av hvert utdanningsår vurderer et representativt utvalg av lærerkollegiet⁵ utviklingen sammen med kandidaten i forhold til de individuelle målsetningene.

Ved avsluttet utdanning får kandidaten et kompetansebevis som viser den samlede måloppnåelsen, med særlig vekt på yrkesopplæringen. Kompetansebeviset har en form som kan være nyttig for framtidige arbeidssteder. For noen kandidater kan det være aktuelt å integrere arbeid med fagbrev/deler av fagbrev i utdanningen.

ARBEIDS- OG UNDERVISNINGSFORMER

Utdanningen legger til rette for integrering av teori, kunst og ulike yrkesfaglige tilknytninger. Arbeids- og undervisningsformene har faglig og didaktisk progresjon, gjennomgående profesjonsretting og forankring i pedagogisk og fagtilknyttet kunnskap og forskning. Arbeid med ulike selvstendige og/eller selvvalgte oppgaver gir utfyllende perspektiver til det som skjer i det felles læringsarbeidet. Samarbeid om problemløsning utvikler dyktighet for framtidig arbeid. I alle fag legges det til rette for individuelt tilpassete oppgaver og arbeidsmål. Heldagsprosjekter, ekskursjoner og utdanningsturer er obligatoriske deler av ulike emner, blant annet hagebruk, jordbruk, sosialpedagogisk besøkspraksis, kunsthåndverksprosjekter, biologiekskursjoner, tverrfaglige prosjekter og skuespill. Yrkesfaglig opplæring er en sentral del av utdanningen.

UTDANNINGEN ER EN INTEGRERT UTDANNING MED FØLGENDE LÆRINGSELEMENTER:

- Undervisning
- Bearbeidelse av undervisningsstoff og pensumlitteratur
- Kunstneriske øvelser, oppgaver og fremføringer, individuelt og i gruppe
- Flerfaglige og tverrfaglige prosesser og prosjekter
- Øvelser knyttet til undervisningsfag, individuelt og i gruppe
- Oppgaver som utfordrer mestring og fleksibilitet
- Muntlige framlegg og presentasjoner, individuelt og i gruppe
- Eventuelle skriftlige oppgaver knyttet til ulike fagområder, individuelt og i gruppe
- Nettbasert kommunikasjon og samarbeid
- Egenvurdering og vurdering av andre etter forberedte retningslinjer
- Heldagsprosjekter, ekskursjoner og utdanningsturer

⁵ **Lærerkollegiet:** Er en betegnelse på forsamlingen av alle lærerne ved skolen som er direkte involverte i elevene. De møtes ukentlig til samarbeid om undervisningen og oppfølging av den enkelte elev ved skolen.

DEL 2. PLAN FOR EMNEGRUPPENE

EMNEGRUPPE 1 – KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING – KOS

INNLEDNING

I emnegruppen Kommunikasjon og samhandling blir temaene bygget opp fra det indre til det ytre, fra enkeltmennesket til verden omkring, fra familie til storsamfunnet.

Kommunikasjon er vesentlig for oss mennesker for å bygge sosiale relasjoner og samhandle med hverandre. Vi trenger hverandre for å utvikle oss, se verden med andres øyne, bli speilet i forhold til hva vi gjør og hvordan vi gjør det.

Kommunikasjon er både verbal og nonverbal. Mye av menneskelig kommunikasjon skjer gjennom kroppsspråk og annen nonverbal kommunikasjon. Dette er et viktig tema i emnegruppen. Arbeidet i emnegruppen søker å styrke hver kandidats uttrykksform. Samtalen, verbal eller nonverbal, står sentralt. Hva er viktige elementer i en samtale? Man må øve på å lytte, prøve å forstå og å uttrykke seg selv. Hvordan dette kommer til uttrykk er individuelt.

Nettbasert kommunikasjon er en del av hverdagen i dag. Det er viktig å holde seg til visse regler for å kommunisere trygt på denne arenaen og utøve nettvett.

Samhandling er en stor del av det å leve godt i fellesskap med andre mennesker. Hvordan er jeg med de andre? Hva er privat og hva er felles? Hva trenger jeg som person for å ha det bra? Kan det skilles mellom et ønske og behovene som *må* tilfredsstilles? Dette er noen av spørsmålene som blir tatt opp.

Livet i et husfellesskap tilbyr en reell situasjon der andre, både kandidater og lærere, kan tre tydelig og autentisk fram som medmennesker. Gjennom en daglig, trygg pedagogisk oppfølging i et miljø med mennesker i samme livsfase, kan kandidaten begynne en prosess for å finne egen identitet og selvforståelse.

Arbeid med norsk og samfunnskunnskap er integrert i emnegruppen.

KOMMUNIKASJON OG SAMHANDLING (KOS) JEG OG DE ANDRE	ÅR	EMNE
<i>EMNE 1: SAMTALEKULTUR, SOSIALISERING I NÆRMILJØET – BO- OG ARBEIDSFELLESSKAP</i> <ul style="list-style-type: none">• Lytte og snakke• Skrive/lese• Følge en samtale- objektivere• Kunne ordlegge seg, finne sitt uttrykk• Reflektere, uttrykke sine behov• Kunne følge en prosess- uttrykke ønsker / bestille• Trivselsavtaler	1. OG 2. ÅR	KOS 1

<ul style="list-style-type: none"> • Skikk og bruk- tilbakemelding, empati, samfunnsregler, samværsregler • Privat – felles 		
<p style="text-align: center;"><i>EMNE 2: SAMHANDLING</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Samværsregler • Privat - felles • Ta valg, konsekvenser av valg som er fattet. Oppfølging • Målsetninger og prosesser • Jobbe med egne styrker og utfordringer i forhold til mål som er satt – ikke gi opp! • Nettbruk, nettvett 	<i>3. ÅR</i>	<i>KOS 2</i>
<p style="text-align: center;"><i>EMNE 3: SAMFUNNSKUNNSKAP, Å FORSTÅ HVORDAN SAMFUNNET FUNGERER</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Historien om demokrati, grunnloven og FN • Politikk og partiforståelse • Nyheter og hendelser fra Norge og verden • Menneskerettigheter, FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne • Teknologi, sosiale medier 	<i>4. ÅR</i>	<i>KOS 3</i>
<p style="text-align: center;"><i>EMNE 4: KOMMUNIKASJON; MEG SELV OG DE ANDRE, INDIVID OG SAMFUNN</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Gruppedynamikk • Prosjektarbeid • Selvstendighetsarenaen • Å ta initiativ • Rettigheter 	<i>5.ÅR</i>	<i>KOS 4</i>

LÆRINGSARENAER

- Husfellesskap, husmøte, måltider, feiringer
- Bofellesskap, allmannamøte, morgensamling, feiringer
- Nærmiljøet, idrettsarenaer, butikk, bibliotek osv.
- Klasserom
- Verksteder

ARBEIDSMÅTER

- Prosjekter (tverrfaglig)
- Ekskursjoner
- Forme spørsmål til politikere, debatt
- Intervjue
- Besøk på Stortinget
- Reiser (innland og utland)
- Samtale individuelt og i grupper

- Ansvarsgruppemøter
- Skrive loggbok
- Lese/fortelle/lytte til fortelling
- Konferanser og seminarer
- Ulike kunstneriske øvelser og portaloppgaver
- Veiledet selvrefleksjon
- Trivselsavtaler

ARBEIDSMÅL

- Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet
- Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ undervisningsvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår.

EMNEGRUPPE 2 – KULTUR OG IDENTITET - KULI

INNLEDNING

Emnegruppen Kultur og identitet legger til rette for allsidige møter med kunst og aktiv deltakelse i kulturelle aktiviteter, inkludert idrett. Kunst og kultur har en verdi i seg selv, vekker kreative evner, skaper glede og har potensial til å vekke kandidatens verdiorientering. Ved å bli veiledet til å finne et eget kunstnerisk uttrykk, eller gå inn for en bestemt idrett eller hobby, kan kandidatene finne arenaer for sin identitetsutvikling. Emnegruppen legger opp til en progresjon gjennom fem år for at hver kandidat skal kunne finne, øve og presentere sitt eget spesialfelt. I tillegg øver kandidatene seg på å skape kultur sammen med og for andre, for eksempel i arbeid med teater, dans og musikk, og å delta i fysisk aktivitet sammen med andre.

KULTUR OG IDENTITET (KULI) DELTA, BIDRA, VELGE, FORDYPE OG SKAPE	ÅR	EMNE
EMNE 1: ALLMENN DELTAKELSE I KULTURELLE AKTIVITETER <ul style="list-style-type: none"> • Årstidsfeiringer • Være tilskuer og tilhører • Delta i musikk- og dramaøvelser • Delta i dans og eurytmi • Delta i lagspill og felles fysisk aktivitet 	1. ÅR	KULI 1
EMNE 2: DELTA I OG BIDRA TIL KULTURELLE AKTIVITETER <ul style="list-style-type: none"> • Feiringer • Kulturprosjekter • Teater, musikk, kunsthåndverk • Idrett 	2. ÅR	KULI 2

<ul style="list-style-type: none"> • Historie – verdiorientering 		
<p><i>EMNE 3: FINNE FRAM TIL EGEN UTTRYKKSFORM/INTERESSE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ta imot veiledning, øve selvrefleksjon • Velge fordypningsområde innen kunstøvelser og/eller idrett og andre interessefelt • Utvikle ferdighetene i valgt(e) interessefelt • Øve en personlig uttrykksform • Kultivere egne interesser/hobby • Deltakelse i felles kulturaktiviteter 	3. - 4. ÅR	KULI 3
<p><i>EMNE 4: SKAPE KULTUR FOR ANDRE</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skape og vise fram kunstneriske uttrykk, individuelt og i samarbeid med andre • Planlegge og lede idrettsaktiviteter, individuelt og i samarbeid med andre • Planlegge og lede feiringer og kulturbegivenheter, individuelt og i samarbeid med andre 	5.ÅR	KULI 4

LÆRINGSARENAER

- Husfellesskap, husmøte, måltider, feiringer
- Bofellesskap, allmannamøte, morgensamling, feiringer
- Nærmiljøet, idrettsarenaer, bibliotek osv.
- Teater- og konsertlokaler
- Museer og gallerier
- Klasserom
- Verksteder

ARBEIDSMÅTER

- Tverrfaglige kultur- og idrettsprosjekter
- Kunstøvelser, med portaloppgaver
- Ekskursjoner
- Feiringer
- Reiser, innland og utland
- Samtale, individuelt og i grupper
- Konferanser og seminarer
- Veiledet selvrefleksjon

ARBEIDSMÅL

- Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet
- Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ underveisvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår.

EMNEGRUPPE 3 - DAGLIGLIVETS AKTIVITETER – ADL

INNLEDNING

Emnegruppen; Dagliglivets aktiviteter omfatter tre emner:

- Kropp, identitet og seksualitet.
- Hjem, mat og helse.
- Personlig økonomi.

Alle tre er av stor betydning for hver kandidat, men med spesifikke utfordringer for hver enkelt. Progresjon og læringsmål bestemmes underveis i de fem utdanningsårene i et samarbeid med hver kandidat. Derfor er innholdene i de tre emnene ikke spesifisert i forhold til hvert år. Felles læringsaktiviteter tar utgangspunkt i den allmenne progresjonen i emnegruppen som handler om å langsomt etablere en plattform for eget voksenliv og se mulighetene for livet framover, etter avsluttet utdanning.

DAGLIGLIVETS AKTIVITETER (ADL) MEG SELV, MIN VERDEN, MITT LIV. MINE DRØMMER, MIN FRAMTID	ÅR	EMNE
<i>EMNE 1. KROPP, IDENTITET OG SEKSUALITET</i> <ul style="list-style-type: none">• Personlig hygiene• Adekvat påkledning• Kroppsorientering• Trygghet• Seksualundervisning• Mine grenser• Førstehjelp	1.-5. ÅR	ADL 1-3
<i>EMNE 2. HJEM, MAT OG HELSE</i> <ul style="list-style-type: none">• Holde orden på eget rom• Vaske egne klær• Deltakelse i matlaging, ernæringslære• Mat og kultur• Oppøve gode dagsrytmer, strukturering av tid• Orienter seg i tid og rom• Forståelse av egen helse• Hva ting er, brukes til, verdien av ting, bruksverdi	1. – 5. ÅR	ADL 1-3

EMNE 3. PERSONLIG ØKONOMI	1.- 5. ÅR	ADL 1-3
<ul style="list-style-type: none"> • Forståelse av penger • Øve praktisk regning • Lage og følge eget budsjett • Bruk av bankkort 		

LÆRINGSARENAER

- Husfellesskap, husmøte, måltider, feiringer
- Bofellesskap, allmannamøte, morgensamling, sosiale begivenheter
- Nærmiljøet, idrettsarenaer, butikk osv.
- Klasserom
- Verksteder

ARBEIDSMÅTER

- Trening i hverdagslivet i bolig og på arbeidsplass
- Knytte kunnskapsutvikling til konkrete situasjoner
- Knytte ferdighetsøvelse til konkrete situasjoner
- Føre loggbok/billedokumentasjon over arbeidsprosesser
- Tverrfaglige prosjekter
- Samtale, individuelt og i grupper
- Veiledet selvrefleksjon
- Konferanser og seminarer
- Kunstneriske øvelser

ARBEIDSMÅL

- Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet
- Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ underveisvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår.

EMNEGRUPPE 4 - YRKESRETTET OPPLÆRING – YRO

INNLEDNING

I den yrkesrettede opplæringen fokuseres det på å gi kandidaten grunnleggende mestringsopplevelser og sosial sikkerhet. Opplæringen tar vare på kandidatens utviklingspotensial og øver evnen til å kunne ta egne valg. Undervisningen tar hensyn til kandidatenes ulike behov i forhold til faginnhold, tidsperspektiv og metodikk.

Emnegruppe 4 har sitt tyngdepunkt i de 3 siste årene av utdanningen, men har en gjennomgående progresjon over 5 år. Etter ledsagelse av kandidaten fram til valg av egen yrkesretning, følger utvikling av den valgte yrkesretningen og videre styrking av kandidatens yteevne innen valgt yrkesområde.

GRUNNLEGGENDE PEDAGOGISKE PRINSIPPER ER:

- Fra praksis til teori og ikke omvendt
- Lærebok. Det å skrive en egen lærebok om det man kan og arbeider med, står i fokus
- Undervisningsrekkefølge: etterligne-gjenta- erfare- huske/refleksjon-lære
- Mesteren som forbilde - rollemodell
- Sosial læring -lære fra hverandre
- Bevisst bruk og pleie av sansene som orienteringshjelp i yrkesområdet og i livet generelt

Opplæringen skal utvikle praktiske ferdigheter, faglig innsikt, refleksjon, dokumentasjon og vurderingsevne. Det vil si å etablere og opprettholde styrke og fleksibilitet for å kunne forme eget liv. Kunstneriske disipliner som tegning, maling, modellering, musikk, eurytmi og flere er ledsagende og tverrfaglig integrerte fag og bidrar til en helhetlig utvikling. Databruk er et verktøy som lærekandidaten får opplæring og øving i.

Målet for utdanningsløpet er å muliggjøre et meningsfullt yrkesliv. Kompetansebeviset som kandidaten mottar ved slutten av utdanningen skal vise en potensiell arbeidsgiver kandidatens realkompetanse.

EMNE 1: MANGFOLD I YRKESLIVET. VEIEN TIL EN YRKESIDENTITET

Emnet er en ledsaget prosess gjennom de tre første årene av utdanningen. Kandidaten gis mulighet til å orientere seg i yrkesmangfoldet på vei til å valg av eget yrkesområde, ved å arbeide kortere og lengre tid innen ulike yrkesgrener.

ÅR	MANGFOLD I YRKESLIVET. VEIEN TIL EN YRKESIDENTITET INNHOLD/UTBYTTE
1	<ul style="list-style-type: none">• Utprøving av forskjellige yrker• Bli kjent med historien til forskjellige yrker• Bli kjent med ulike yrker i nærmiljøet
2	<ul style="list-style-type: none">• Utdypning av enkelte yrker• Utplassering• Historiske perspektiver og samfunnsperspektiver• Bli kjent med yrker i nærmiljøet
3	<ul style="list-style-type: none">• Fordypning i spesifikke arbeidsprosesser i et historisk perspektiv (f.eks. fra «korn til brød»)

ARBEIDSMÅTER

- Arbeid og erfaringer på ulike verksteder og arbeidsplasser i kortere perioder, både i den sosialterapeutiske virksomheten der kandidaten bor og i nærmiljøet
- Ekskursjoner, utflukter, museumsbesøk, prosjekter

ARBEIDSMÅL

- Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet

- Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ underveisvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår.

EMNE 2: PRODUKSJON

Emnet utvikles gjennom alle fem utdanningsår. Det omfatter kunnskap om materialer, verktøy/maskiner/hjelpemidler og produksjonsteknikker/fremstillingsmåter. Yrkesrettet opplæring orienterer seg så langt det er mulig mot eksisterende fagopplæringsprogram. Faget innebærer bruk av egen loggbok og relevant læringsmateriell. Produktets og arbeidsprosessenes vanskelighetsgrad bestemmes av kandidatens muligheter. Hun/han skal så langt som mulig mestre hele fremstillingsprosessen.

ÅR	PRODUKSJON INNHOLD/UTBYTTE
1	<ul style="list-style-type: none"> • Første erfaringer med forskjellige materialer og yrkesspesifikt verktøy • Første erfaringer med yrke spesifikke arbeidsprosesser • Vedlikehold og ivaretagelse av arbeidsplassen
2	<ul style="list-style-type: none"> • Øve seg på bruken av yrke spesifikt verktøy og forskjellige materialer • Bli kjent med og øve seg på yrke spesifikke standarder • Rengjøring av arbeidsplassen ved arbeidsslutt • Utfordre utholdenhet/tålmodighet
3	<ul style="list-style-type: none"> • Målrettete erfaringer med materialenes egenskaper • Øve seg i grunnleggende arbeidsprosesser og standarder • Oppnå en viss selvstendighet i å forberede og stelle arbeidsplassen i forhold til en arbeidsoppgave og i valg av verktøy og hjelpemidler • Kjenne navnene og betegnelsene på verktøy og utstyr • Øve seg på å se verktøyenes overføringsverdi i ulike oppgaver • Lære å anvende ulike måleenheter • Yrkesspesifikke emner
4	<ul style="list-style-type: none"> • Oppnå en viss sikkerhet i å vurdere og å tilpasse arbeidsmåten til materialets egenskaper /oppgavens rammer og muligheter • Øve seg på selvstendig å vurdere resultatet av enkle arbeidsprosesser til en gitt standard • Kunne forberede og stelle arbeidsplassen selvstendig • Kjenne til og overholde relevante HMS-tiltak • Øke kunnskap om verktøy og deres bruksområder
5	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne selvstendig fremstille enkle produkter eller mestre deler av en produksjonsprosess • Oppnå trygghet i forhold til kvalitative standarder • Tilpasse arbeidsplassen til ulike arbeidsoppgaver

	<ul style="list-style-type: none"> • Selvstendig vedlikehold av verktøy/maskiner • Ta imot enkle oppdrag • Overholde HMS-tiltak i yrkesområdet • Være behjelpelig i opplæringen av andre • Yrkesspesifikke emner • Avsluttende oppgave, tilsvarende et «Svennestykke»
--	---

ARBEIDSMÅTER

- Daglig arbeid på verksted/læringssted
- Individuelle samtaler
- Refleksjon: føring av loggbok, samtaler
- Bevisst bruk av ulike sanseerfaringer i arbeidsprosesser
- Prosjekter
- Utveksling med andre kandidater
- Presentasjoner
- Avsluttende oppgaver
- Praksis – utplasseringer
- Kunstneriske øvelser

ARBEIDSMÅL

- Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet
- Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ underveisvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår. Summativ vurdering ved avsluttende oppgave, tilsvarende svennestykke.

EMNE 3. LÆRINGSPROSESSER

Emnet utvikles gjennom alle fem utdanningsår.

Å lære innebærer bruk av egne og andres erfaringer. Etterligne-gjenta-huske-lære: denne rekkefølgen er et vesentlig pedagogisk prinsipp. Å finne ut hva som hjelper kandidaten best for å huske er viktig. Men også virkningen av å øve ferdigheter, utholdenhet og tålmodighet skal erfares. Læringsprosessen går fra praksis til teori. Faglærerne som er i direkte kontakt med kandidaten legger til rette for læringsprosessene.

ÅR	LÆRINGSPROSESSER INNHOLD/UTBYTTE
1	<ul style="list-style-type: none"> • Innføring og orientering, preferanser prøves • Individuelle muligheter utforskes • Utholdenhet og tålmodighet utvikles og øves gjennom å være med, oppleve,
2	<ul style="list-style-type: none"> • Etterligne. Inspirere til et personlig forhold til aktiviteter/praksisområder • Øvelse i muntlig rapportering/refleksjon i forhold til arbeidsdagen • Dokumentasjon av arbeidsprosesser og læring
3	<ul style="list-style-type: none"> • Gjennom læringsprosesser få et personlig forhold til selvalgt praksisområde • Lære av andres erfaringer, generelt og faglig • Kunne gjennomføre enkle produksjonsprosesser (<i>fra praksis til teori</i>) • Føre yrkesdagbok
4	<ul style="list-style-type: none"> • Føring av en mer selvstendig dagbok i forhold til valgt yrke. Kunne dokumentere ved hjelp av ord, tegninger, foto etc. av oppgaver. Dokumentere også feil som en del av læreprosessen • Bruk av enkle produksjonsanvisninger (<i>fra teori til praksis</i>) • Fokus på læring i utvidede sosiale sammenheng, gruppeprosjekter
5	<ul style="list-style-type: none"> • Lage og bruke produksjonsanvisninger- fremgangsmåter - oppskrifter • Tilpasse selvproduserte anvisninger oppskrifter til nye situasjoner • Bli trygg i valgt fagområde og etablere yrkesidentitet

ARBEIDSMÅTER

- Øve variasjon, fleksibilitet i forhold til oppgaver
- Refleksjon - daglig tilbakeblikk
- Erfaringsutveksling med andre kandidater – lære av hverandre
- Presentasjoner
- Verksteddagbok
- Bevisst bruk av ulike sanser som refleksjons- og vurderingshjelp i læringsprosessen
- Selvstendige oppgaver
- Individuelle samtaler

ARBEIDSMÅL

Tilstedeværelse og deltakelse i læringsarbeidet. Individuelt tilpassete arbeidsmål for hvert utdanningsår som skal godkjennes for å bestå emnet. Disse arbeidsmålene er individuelt tilrettelagt i dialog med kandidaten.

VURDERING

Individuell formativ underveisvurdering. Muntlige tilbakemeldinger med en kort skriftlig dokumentasjon for hvert utdanningsår. Summativ vurdering ved avsluttende oppgave, tilsvarende svennestykke.